

PÍ PÍ SÁCI V ČECHÁCH

(participativní přístup k obnově a oživení nejen veřejných prostranství)

Aleš Procházka

Postupů, které si kladou za cíl participaci veřejnosti, to je co nejšířší, efektivní zapojení zástupců mnoha oborů, mnoha speciálních skupin obyvatelstva do plánovacího procesu na nejrůznějších úrovních, od malých projektů jednotlivých veřejných prostranství až po plánování rozvoje celých oblastí, je celá řada. Vycházejí však ze stejné filozofie a stejných principů.

Plány vypracované na základě neformální spolupráce s veřejností mají větší naději, že jejich realizace bude úspěšná, protože díky široké účasti se zjistí více důležitých informací, které by jinak zůstaly skryty.

Díky spoluúčasti část veřejnosti cítí za realizaci spoluodpovědnost a nedochází tak snadno k devastaci. Devastace je omezena také vzhledem k dobrému intenzivnímu využívání realizovaného projektu.

Program Partnerství pro veřejná prostranství při podpoře vybraných projektů revitalizace se pokouší aplikovat metodu používanou v USA, modifikovanou na naše podmínky. Po každé sezóně jsme upravovali podmínky pro další ročník. Kromě reakce na nové zkušenosti nás ke změnám nutil i vývoj ve finančních možnostech programu.

V prvním kole byly jako pilotní projekty vybrány projekty v Blatné (cca 5000 obyvatel) a v Táboře (cca 36000 obyvatel). V tomto kole byl program schopný nabídnout jednoroční financování místního manažera projektu i přispět částkou převyšující 100 000 korun na realizaci.

Během prvních kontaktů s radnicemi byly výtvořeny problémy a identifikovány místní existující neziskové organizace a osoba zodpovědná za organizaci a realizaci projektu - manažer, ke kterým měla radnice důvěru.

Prvním úkolem manažera bylo zorganizování veřejného setkání, které je prvním krokem k vlastní participaci. Protože se v obou případech jednalo o prostory důležité pro obyvatele celého města, byly zváni opravdu všichni. Kdyby šlo o vnitroblok, stačilo by pozvat majitele a uživatele okolních domů a pozemků.

Aby takové setkání bylo úspěšné, tj. produktivní, je potřeba využít všechny místní zdroje k informování obyvatelstva. Jsou to místní tiskoviny, rozhlas, televize, vyplátí se investovat do plakátů a letáků, které se objeví na vylepovacích plochách, podle možností v domech, nebo dokonce v každé poštovní schránce, na pultech obchodů, na radnici a

jiných úřadech. Nesmí se zapomenout na osobní pozvání všech identifikovatelných důležitých osob a osobností, které ze svých pozic mohou průběh projektu ovlivnit oběma směry. Určitě se vyplátí jeden až dva dny před setkáním tyto osoby ještě jednou telefonicky pozvat, připomenout jim, že jejich účast je důležitá. Do této skupiny nepatří jen důležití zástupci samosprávy a státní správy, ale i podnikatelé, majitelé nemovitostí, lidé známí svou podnikavostí a iniciativou, stejně jako notoričtí remcalové.

Je dobré, když se podaří v této předběžné kampani nastolený problém přiblížit, nestačí jen prosté oznámení, že se bude konat schůze k jeho řešení.

Schůze sama nesmí být příliš dlouhá, měla by být co nejzábavnější. Žádná z jejích čtyř základních částí by neměla trvat více než 15 - 20 minut. Na úvod zástupce radnice nebo již sám manažer stručně a jasně vysvětlí problém, např. revitalizace centrálního náměstí. Po něm následuje promítnutí 20ti - 50ti diapozitivů s příklady úspěšných inspirativních realizací ze všech koutů světa doprovázené odborným komentářem. Pokud je možné pro srovnání promítnout i záběry neutešeného stavu problémového prostoru, většina přítomných se hned po té, co se rozejdou do menších pracovních skupin (max. 15 lidí), spontánně pustí do diskuse, během které je každý vyslovený nápad, přání, věcný názor zaznamenán tlustým fixem na velký arch papíru.

Na závěr se všichni znovu sejdou a mluvíci jednotlivých skupin stručně seznámí ostatní s vlastním záznamem. Je výborné, dokáže-li někdo hned na místě zhruba výsledky pracovních skupin vyhodnotit. Obvykle je možné náměty rozdělit do skupin jednak podle realizovatelnosti v čase (od krátkodobých - rychle realizovatelných, až po dlouhodobé - výhledové), jednak podle příslušnosti různých subjektů k jejich řešení a naplnění (skupinka sousedů, radnice, místní úřady, územní plán).

Často výsledky schůzí potvrdily předpokládaný problém a jeho řešení, v Táboře se však ukázalo, že existuje jiný prostor, pro občany neméně zajímavý, jehož oživení bude méně náročné a pro pilotní projekt vhodnější.

Výstupy tohoto kola programu byly velmi reálné a viditelné. V Táboře vznikla půjčovna loděk s kouzelnou atmosférou a potvrdil se předpoklad, že bude působit jako katalyzátor pro obnovu zanedbané nábřežní promenády. Opravdu se brzy projevil zájem soukromých firem investovat v tomto prostoru např. do restaurace.

V Blatné se rozhodli obnovit každoroční sérii trhů v tradičních termínech, také zavedli novou tradici dvou hudebních jednodenních festivalů. Ve spolupráci s lidovou školou umění vznikl půvabný orientační systém, pro který děti namalovaly na dřevěné šipky ukazatele důležitých bodů ve městě. I v Blatné bylo toto kolo co do výstupů velmi úspěšné.

V dalším kole ubylo finančních prostředků tak, jak se předpokládalo od samého začátku. Proto také měli nositelé projektů za úkol pokusit se již během prvního kola o zajištění alespoň části peněz potřebných pro pokračování svých projektů z jiných zdrojů. Od programu dostaly jak pokračující projekty, tak nově vybrané, prostředky již jen na zaplacení části pracovní doby manažerů. Pokrytí dalších, především realizačních nákladů bylo většinou přislíbeno od místních samosprávných orgánů.

V Táboře se po předchozím ochlazení vztahů mezi radnicí a nositelem projektu, kontakty opět zlepšily a program dle finančních možností úspěšně pokračuje.

V Blatné byla situace nepříznivě ovlivněna jednak volbami (nastoupil nový starosta), jednak komunikačními potížemi mezi manažerem a nadací. Projekt pokračuje, daří se zajišťovat jeho financování. Vytvořily se stálejší skupiny, které mají zájem spolupracovat na dílčích projektech.

Manager projektu, přestože je schopen jednotlivý projekt utáhnout dočasně i sám, potřebuje v zájmu kontinuity využít již období prvního projektu k vytvoření skupiny z aktivnějších spoluobčanů, o které se může v případě potřeby opřít. Zůstane-li naopak sám, nebo je-li skupinka příliš malá, je snadné ji ignorovat.

Manager projektu má pro úspěch projektu klíčový význam.

Manager projektu musí chápat význam participace a hlavní cíle projektu, kterými není jen realizace sama o sobě. Jinak má opět tendenci příliš autoritativního jednání, kterým v delším horizontu projekt ohrožuje.

Podají-li se vytvořit nebo získat jako nositele projektu neziskovou organizaci (např. občanské sdružení), otevírají se možnosti financování, které pro jiné (radnice) zůstávají nedobytné.

Dobré vztahy mezi radnicí a nositelem projektu - neziskovou organizací se výrazně projevují na výsledcích.

Přípravě veřejných setkání je nutno věnovat velkou péči, hodně času i peněz.

Veřejné setkání musí být zábavné a inspirující. Účastníkům musí být zřejmé, že

jsou jejich názory opravdu vítány a brány vážně. Pro zpestření je možné využít různých dalších hravých forem (hodnocení kladů a záporů místa dle fotografií, obchůzka problémového prostoru, při které je pozornost účastníků orientována na hodnocení konkrétních důležitých aspektů místa ...).

Aby se získaná opatrná důvěra upevnila, je zapotřebí, aby se v krátké době několika málo měsíců v terénu objevil konkrétní, byť levný a zdánlivě bezvýznamný, viditelný výsledek. Ten představuje potvrzení respektování zájmů veřejnosti, potvrzení, že MOJE účast na setkání měla smysl. Je motivací k další, třeba již významnější účasti při řešení příštího problému.

K udržení kontaktu je zapotřebí informovat (opět všemi vhodnými dostupnými prostředky) o jednotlivých krocích při realizaci projektu, o problémech, které se vyskytly "za pochodu".

Přibližně jednou za rok je zapotřebí pozvat veřejnost na setkání podobné úvodnímu, kde je možné prakticky stejným způsobem získat názory a hodnocení vykonaného díla, přizpůsobit projekt vývoji vnějších podmínek.

Informace získané na veřejných setkáních je někdy vhodné doplnit informacemi, získanými jinak: pozorování a záznam chování uživatelů prostoru do map, anketou zorganizovanou ve spolupráci se školou - děti se s pomocí dotazníku ptají svých rodičů, dotazováním chodců, obcházením domácností, majitelů obchodů a dalšími způsoby. Jindy je nejvhodnější formou zorganizovat v problémovém místě zábavnou akci, která přiláká hodně dospělých i dětí - a při té příležitosti...

Poměrně časově náročný participativní přístup k řešení veřejných prostranství, který je nejlépe zahájit menším projektem, nabývá svého skutečného významu teprve tehdy, nejedná-li se o osamocenou akci bez pokračování. Na začátku nelze očekávat příliš mnoho, důvěra a zájem všech zúčastněných porostou v případě dobrého vedení projektů pozvolna a postupně. Toto tvrzení se opírá o dlouhodobé, dnes velmi pozitivně hodnocené skutečnosti z řady jiných zemí, kde se participativním přístupem začali zabývat již před více než dvaceti roky.

Ing. arch. Aleš Procházka
APA, Jindřichův Hradec